

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัจจุบันทั่วโลกตระหนักถึงการใช้สีสังเคราะห์ และสารเคมีในอุตสาหกรรมผลิตผ้า ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม โดยกลับมาให้ความสำคัญกับสีย้อมที่ได้มาจากธรรมชาติ และผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ใช้สีธรรมชาติมากขึ้น (Hou et al., 2013; Oktav Bulut & Akar, 2012) การใช้สีธรรมชาติในอุตสาหกรรมการผลิตผ้ามีความปลอดภัยไม่ก่อให้เกิดการระคายเคือง อันตรายอื่นๆ ต่อผิวหนังและระบบทางเดินหายใจ

ประเทศไทยเป็นประเทศหัตถกรรม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ เฉพาะ ซึ่งผลิตทั้งเครื่องมือ เครื่องใช้โดยการใช่มือสอดแทรกศิลปะทำให้ชิ้นงานมีคุณค่า สวยงาม และโดดเด่นแตกต่างกันไปตามแหล่งผลิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น สำหรับหัตถกรรมที่ถือเป็นภูมิปัญญาสืบทอดกันมาช้านานประเภทหนึ่ง คือ หัตถกรรมผ้า มีทั้งผ้าไหม ผ้าทอ และผ้ามัดย้อม ซึ่งหัตถกรรมผ้ามัดย้อมมีการผลิตกระจายทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ กระบวนการในการผลิตผ้ามัดย้อมแต่ละแหล่งมีความแตกต่างกัน อาทิ ชนิดของผ้า สีที่ได้จากพืช ผลไม้ และสัตว์ รวมทั้งลวดลาย สำหรับสีจากธรรมชาติที่นำมาใช้ในการย้อมผ้า อาทิ สีครามจากต้นย้อม สีดำจากมะเกลือ สีเหลืองจากขมิ้น สีน้ำตาลจากแก่นเข สีเขียวจากเปลือกมะริดไม้ สีม่วงจากต้นบุก สีชมพูจากเปลือกจามจุรี สีกรักจากแก่นขนุน และสีแดงจากดินสีแดงหรือตัวครั่ง (ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ, 2551) อย่างไรก็ตาม การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ พบว่ามีข้อด้อย คือการติดสีต่ำ (low color yield) เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้สีสังเคราะห์ ย้อมแต่ละครั้งได้เฉดสีที่ไม่เหมือนกันและสีที่ย้อมได้มักจะทำซ้ำได้ยาก และยังมีปัญหาสีซีด สีตก ระหว่างการนำไปใช้งาน มีความคงทนของสีต่อการซักและต่อแสงต่ำ ไม่สามารถสนองความต้องการของผู้ใช้ได้ (Siva, R., 2007) อย่างไรก็ตาม การเสาะแสวงหาพืชที่ประจำถิ่นที่อยู่จริงมาทำเป็นสีนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย หลายๆ พันธุ์ยังคงต้องใช้สีที่ได้จากพืชทั่วไป เช่น สีเหลืองจากขมิ้น

กลุ่มแม่บ้านสตรีเกษตรกรย้อมผ้าสีสมุนไพร อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ได้รวมตัวและก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๙ ซึ่งรวมระยะเวลา ๑๓ ปี มีวัตถุประสงค์ในการทำผ้ามัดย้อม ซึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มที่โดดเด่น อาทิ เสื้อสตรี รองเท้า กระเป๋า โดยสีที่นำมาใช้ในการย้อมผ้าจะใช้สีที่มาจากสมุนไพรเป็น

สำคัญ เช่น ใบต้นเม่า ใบบังคุด ขมิ้น ใบหูกวาง ใบอินทนิท ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรทั่วไป มิใช่เป็นพืชสมุนไพร และผลไม้ประจำถิ่นยังไม่ได้มีการนำมาใช้ในกระบวนการผลิตสีของกลุ่ม ทั้งนี้ ทำให้ชิ้นงานขาดความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งควมมีเอกลักษณ์สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับชิ้นงานได้

การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาสีผ้ามัดย้อมด้วยพืชและผลไม้ถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การนำพืช และผลไม้ประจำถิ่นมาสกัดเป็นสีและนำมาใช้ในการทำผ้ามัดย้อม ถือเป็นนวัตกรรมให้กับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ ผลที่ได้จากการวิจัยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถนำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ และเป็นแนวทางให้หน่วยงานภาครัฐได้พัฒนากลุ่มผลิตผ้ามัดย้อมในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 4.1 เพื่อศึกษาการสกัดสีผ้ามัดย้อมจากพืชสมุนไพรและผลไม้ประจำถิ่น
- 4.2 เพื่อศึกษาคุณภาพสีของผ้าซึ่งผ่านการย้อมด้วยน้ำย้อมที่สกัดจากพืชสมุนไพรและผลไม้ประจำท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตของงานวิจัยออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ขอบเขตด้านระยะเวลา และขอบเขตด้านสถานที่ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาการสกัดสีผ้ามัดย้อมจากพืชสมุนไพรและผลไม้ประจำถิ่น และศึกษาคุณภาพสีของผ้าซึ่งผ่านการย้อมด้วยน้ำย้อมที่สกัดจากพืชสมุนไพรและผลไม้ประจำท้องถิ่น

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มแม่บ้านสตรีเกษตรกรย้อมผ้าสีสมุนไพร อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ตั้งแต่วันที่เดือนกันยายน พ.ศ. 2562 ถึง เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2563

4. ขอบเขตด้านสถานที่

อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 8.1 การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรและผลไม้ประจำท้องถิ่น
- 8.2 ทราบวิธีการสกัดสีย้อมผ้าจากพืชสมุนไพรและผลไม้ประจำท้องถิ่น
- 8.3 ทราบแนวทางการเลือกใช้สารช่วยติดสีสำหรับการย้อมผ้าด้วยน้ำย้อมจากพืชสมุนไพรและผลไม้ประจำท้องถิ่น
- 8.4 เกิดนวัตกรรมน้ำย้อมจากพืชสมุนไพรและผลไม้ประจำท้องถิ่นที่ยังไม่มีผู้ใดนำมาใช้เพื่อการย้อมผ้า
- 8.5 นำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปเผยแพร่แก่ชุมชนและบุคคลทั่วไป